

Asia: VN/9365/2025

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko teillä lausuttavaa esityksestä yleisesti?

Esityksessä on kyse työttömyysturvan seuraamusjärjestelmän muuttamisesta neljäportaisesta kaksiportaiseksi. Kyse on seuraamusjärjestelmän kiristämisestä, jossa työnhakija menettäisi oikeutensa työttömyysetuuteen seitsemäksi kalenteripäiväksi ensimmäisen laiminlyönnin seurauksena, ja toisen laiminlyönnin seurauksena toistaiseksi. Helsinki katsoo, että seuraamusjärjestelmän yksinkertaistaminen voisi olla sinänsä kannatettava asia, mutta nyt esitetyt sanktioiden kiristämisen vaikutukset heikentävät työnhakijoiden asemaa huomattavan ankaralla tavalla.

Ehdotettu työssäolovelvoitteen puolittaminen 12 viikosta kuuteen viikkoon on kannatettava, sillä 12 viikon mittainen työssäolovelvoite kahdesta työvoimapolitiittisesti arvioituna moitittavana pidettävästä menettelystä voisi olla kohtuuton seuraus työnhakijalle. Työssäoloehto täyttyy tilanteessa, jossa hakija on ollut 6 viikkoa työssä tai työllisyyttä tukevassa palvelussa. Työllisyyttä tukevien palveluiden heikko saatavuus voi käytännössä muodostaa esteen työssäoloehdon täyttymiselle.

Helsinki kiinnittää huomiota työttömyysturvajärjestelmän sääntelyn johdonmukaisuuteen. Nykyinen sääntely astui voimaan vain kolme vuotta sitten. Toistuvat ja vastakkaiset sääntelymuutokset ovat omiaan vaikeuttamaan työttömyysturvajärjestelmän ymmärrettävyyttä työnhakijalle ja vaikuttavat myös työvoimaviranomaisen mahdollisuuksiin järjestää työvoimapalveluita ja toteuttaa palveluperiaatetta ja neuvontavelvollisuutta.

2. Onko teillä lausuttavaa säädösehdotuksesta ja sen perusteluista?

Esitysluonnoksen mukaan ehdotettujen muutosten tavoitteena on selkeyttää ja yksinkertaistaa työttömyysturvaseuraamuksia sekä tehostaa ohjaavalla vaikutuksella työnhakijoiden työnhakua, osallistumista heille järjestettävään palveluprosessiin sekä osallistumista työnhakua ja työllistymisen edistämistä tukeviin muihin palveluihin.

Helsingin näkemyksen mukaan ehdotettu kaksiportainen seuraamusjärjestelmä voisi yksinkertaistaa työttömyysturvan seuraamusjärjestelmää ja olla nykyistä sääntelyä helpommin ymmärrettävissä myös työnhakijoille, mutta samalla sillä on haitallisia vaikutuksia työnhakijoiden asemaan. Tavoite, että ihmiset tulisivat toimeen omalla työllään, on tärkeä ja kannatettava.

Muutoksilla voidaan kuitenkin arvioida olevan erilaisia, jopa vastakkaisia vaikutuksia työllisyyden edistämiseksi. Esitysluonnoksen arvion mukaan muutokset aiheuttaisivat enenevästi siirtymiä työttömyysetuudelta viimesijaiselle toimeentulotuelle. Toimeentulotuen saannilla on useissa selvityksissä osoitettu olevan työttömyysetuutta suurempia kannustinongelmia työttömien työllistymiselle.

Ehdotettu työssäolovelvoitteen puolittaminen 12 viikosta kuuteen viikkoon on kannatettava. Muutos vähentäisi työttömyysturvaseuraamusten kiristämisen negatiivisia vaikutuksia kotitalouksien toimeentulolle.

3. Onko teillä lausuttavaa esityksen vaikutusarvioista?

Muutosten vaikutuksia toimeenpanijoihin ja erityisesti työvoimaviranomaisen toimintaan tulee tarkentaa. Jos muutosten lisäävät kuntien kustannuksia, tulee muutosten vaikutus korvata kunnille täysimääräisesti.

Toisin kuin esitysluonnoksessa arvioidaan, työvoimaviranomaisen tehtävien määrä voi lisääntyä muutosten myötä. Esitysluonnoksessa muutosten arvioidaan tehostavan työvoimaviranomaisten toimintaa, sillä työnhakijoiden laiminlyöntien määrän ennakoita vähentyvän laiminlyönnistä koituvien seuraamusten kiristymisen vuoksi. Arvion taustaksi ei esitysluonnoksessa kuitenkaan esitetä riittäviä perusteita.

Määrällisten tai euromääräisten arvioiden puuttumista perustallaan esitysluonnoksessa riittämättömällä tietopohjalla. Työ- ja elinkeinoministeriöllä tulisi olla käytettävissään tiedot vuonna 2022 tehtyjen muutosten vaikutuksista TE-toimistoille ja tietoja olisi syytä hyödyntää nyt esitettyjen muutosten arvioinnissa. Esitysluonnoksessa ei ole esitetty perustetta sille, miksi tietoja aiemmista vaikutuksista ei ole hyödynnetty.

Nykyisin työnhakijan ensimmäisen työvoimapoliittisesti moitittavan menettelyn myötä tehtävä työvoimaviranomaisen tekemä muistutus ei johda ylimääräiseen selvitystyöhön työnhakijan tilanteesta. Kun työnhakijan ensimmäisestä menettelystä aiheutuisi työttömyysturvan seuraamuksia, aiheuttaisi se selvitysvelvollisuuksia ja niistä koituvia kustannuksia myös työvoimaviranomaisille, vaikka KEHA-keskus ratkaisisikin varsinaisen työvoimapoliittisen lausunnon. Työvoimaviranomaisille aiheutuisi muutosten myötä nykyistä enemmän hallinnollista työtä huolimatta siitä, että työvoimapoliittisesti moitittavien menettelyjen kokonaismäärän laskisi.

On huomioitava myös, että työvoimaviranomaiset ovat käyttövelvoitteella sidottuja valtion tuottamiin tietojärjestelmiin. Työvoimaviranomaisen toiminnan tehostuminen on monelta osin riippuvaista valtion tuottamien tietojärjestelmien toiminnallisuuksista ja siitä, miten hyvin muutokset toimeenpannaan tietojärjestelmien kehitystyössä.

Esitetyt muutokset johtavat kuntien palveluiden ja rahoituksen kasvavana tarpeena myös muissa toiminnoissa. Siirtymät toimeentulotuelle näkyisivät myös sosiaalityössä täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen kasvavana tarpeena. Tutkitusti taloudellinen epävarmuus ja taloudellisen tilanteen heikkeneminen vaikuttavat fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn ja hyvinvointiin.

Vähävaraisilla on enemmän terveydellisiä ja sosiaalisia haasteita, mikä aiheuttaa paineita kaupungin talouteen ja palveluiden järjestämiseen.

4. Tulisiko työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n soveltamisalaa laajentaa uusiin työnhakijaa etuuden saamisen edellytyksenä velvoittaviin toimiin? Mitä nämä toimet olisivat ja miksi velvoittavuutta tulisi laajentaa niihin? Jos mahdollista, esittäkää myös arvio mahdollisen laajennuksen vaikutuksista.

-

Salminen Kaarina
Helsingin kaupunki - Kaupunginhallitus 16.6.2025 § 452